

ทศชาติชาดก

เรื่องราวที่ช่างมักนิยมนำมาเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังอีกเรื่องหนึ่งคือ เรื่องราวในนิบาตชาดก ๑๐ พระชาติสุดท้ายก่อนพระมหา สัตว์ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เรียกว่า “ทศชาติชาดก” ดังปรากฏหลักฐานมาตั้งแต่สมัยอยุธยาสืบเนื่องมาในสมัยรัตนโกสินทร์

ทศชาติชาดกประกอบด้วยชาดก ๑๐ พระชาติ ดังนี้

เทมียชาดก	ภูริทัตชาดก
มหาชนกชาดก	จันทกุมารชาดก
สุวรรณสามชาดก	มหานารทกัศสปชาดก (นารทชาดก)
เนมิราชชาดก	วิรุทธชาดก
มโหสถชาดก	เวสสันดรชาดก

การจัดลำดับเรื่องราวของทศชาติชาดกในภาพจิตรกรรมฝาผนังนี้ ช่างจะเขียนเรียงกันไปตามลำดับ โดยเลือกเหตุการณ์ตอนสำคัญ ซึ่งเป็นที่ประทับใจจนกลายเป็นแบบแผนที่ค่อนข้างชัดเจนและเป็นภาพค่อนข้างใหญ่เด่นชัดกว่าภาพประกอบอื่นๆ

พระชาติที่ ๑ เทมียชาดก ช่างมักเขียนเล่าเรื่องราวเหตุการณ์ตอนพระเทมีย์ทรงยกราชรถลอยขึ้นเหนือพระเศียรโดยพระหัตถ์ เพียงข้างเดียว โดยมีสารถีซึ่งกำลังชูดหลุมเพื่อฝังพระเทมีย์ อยู่ในอาการตื่นตระหนก

เทมียชาดกนี้ แสดงถึงการบำเพ็ญเนกขัมมบารมี คือการเสด็จออกบวช เพื่อความไม่มีกามกิเลสละชีวิตทางโลก พระโพธิสัตว์ เสวยพระชาติเป็นเทมียกุมาร ทรงเกรงที่จะได้ครองราชสมบัติ เพราะทรงสลดพระราชนิพพานเมื่อทรงเห็นโจรถูกลงโทษตาม พระราชโองการของพระราชบิดา จึงแสวงหาเป็นน่อยเปลี้ย หูหนวก และเป็นใบ้ แม้จะถูกทดสอบก็ทรงอดกลั้นไว้ พระราชบิดาจึงปรึกษา พราหมณ์บุโรหิต ได้รับคำแนะนำให้นาราชกุมารไปฝังเสีย แม้พระราชมารดาจะทรงทัดทานอย่างไรก็ไม่เป็นผล จึงทูลขอให้พระกุมาร ครองราชสมบัติสัก ๗ วัน แต่พระราชกุมารก็ยังไม่ทรงพุดจาใดๆ เมื่อครบกำหนด ๗ วันแล้ว สารถีจึงนาราชกุมารขึ้นสู่รถเพื่อนำไปฝัง ตามพระราชโองการ ขณะที่ชูดหลุมอยู่ พระกุมารได้เสด็จลงจากรถ พร้อมตรัสกับสารถีว่า พระองค์มีพระประสงค์จะออกบวช สารถี เลื่อมใสในคำสอนจึงขอออกบวชด้วย จึงตรัสสั่งให้นารถไปคั่นก่อน เมื่อสารถีกลับถึงเมืองได้กราบทูลเล่าเรื่องให้พระราชบิดาและพระ ราชมารดาของพระราชกุมารให้ทรงทราบ ทั้งสองพระองค์พร้อมด้วยอำมาตย์ราชบริพารจึงเสด็จไปหาพระราชกุมาร เพื่อเชิญให้เสด็จ กลับพระนครไปครองราชสมบัติ แต่พระราชกุมารได้แสดงหลักธรรมให้ยินดีในเนกขัมมะ คือการออกจากกาม จนเป็นที่เลื่อมใสของ พระราชบิดา พระราชมารดา และเหล่าข้าราชบริพาร จึงพากันเสด็จออกผนวชและบวชตาม อีกทั้งยังมีพระราชาอื่นๆ อีกจำนวนมาก ที่ได้สดับพระโอวาทขอออกผนวชตาม

เรื่องพระเตมีย์ เล่าเรื่องพระเตมีย์กุมารไม่ยินดีในการเล่นสนุกของเด็กต่างๆ จึงสร้างทำพระองค์เป็นง่อยไว้
จิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดสุวรรณาราม กรุงเทพมหานคร

พระชาติที่ ๒ มหาชนกชาดก ช่างมักเขียนเล่าเรื่องราวเหตุการณ์ตอนนางมณีเมขลากำลังอุ้มพระมหาชนกด้านล่างเป็นภาพสำเภานาขนาดใหญ่แตกกลางมหาสมุทร ผู้คนที่โดยสารมากับเรือสำเภาต่างว่ายน้ำหนีตายกันอลหม่าน

พระมหาชนกชาดกนี้ แสดงถึงการบำเพ็ญวิริยบารมี คือความเพียร พยายามและตั้งใจอย่างแน่วแน่เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระมหาชนก เดินทางไปทางทะเลและเรือได้อัปปางลง คนทั้งหลายจมน้ำตายบ้าง เป็นเหยื่อของสัตว์น้ำบ้าง แต่พระมหาชนกไม่ทรงลดละความอุตสาหะ ทรงว่ายน้ำต่อไปเพื่อให้ถึงกรุงมิลินาภายหลังนางมณีเมขลาได้มาช่วยเหลือให้ขึ้นฝั่งได้ และได้ครองกรุงมิลินาในที่สุด

เรื่องพระมหาชนก
จิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดสุวรรณาราม กรุงเทพมหานคร

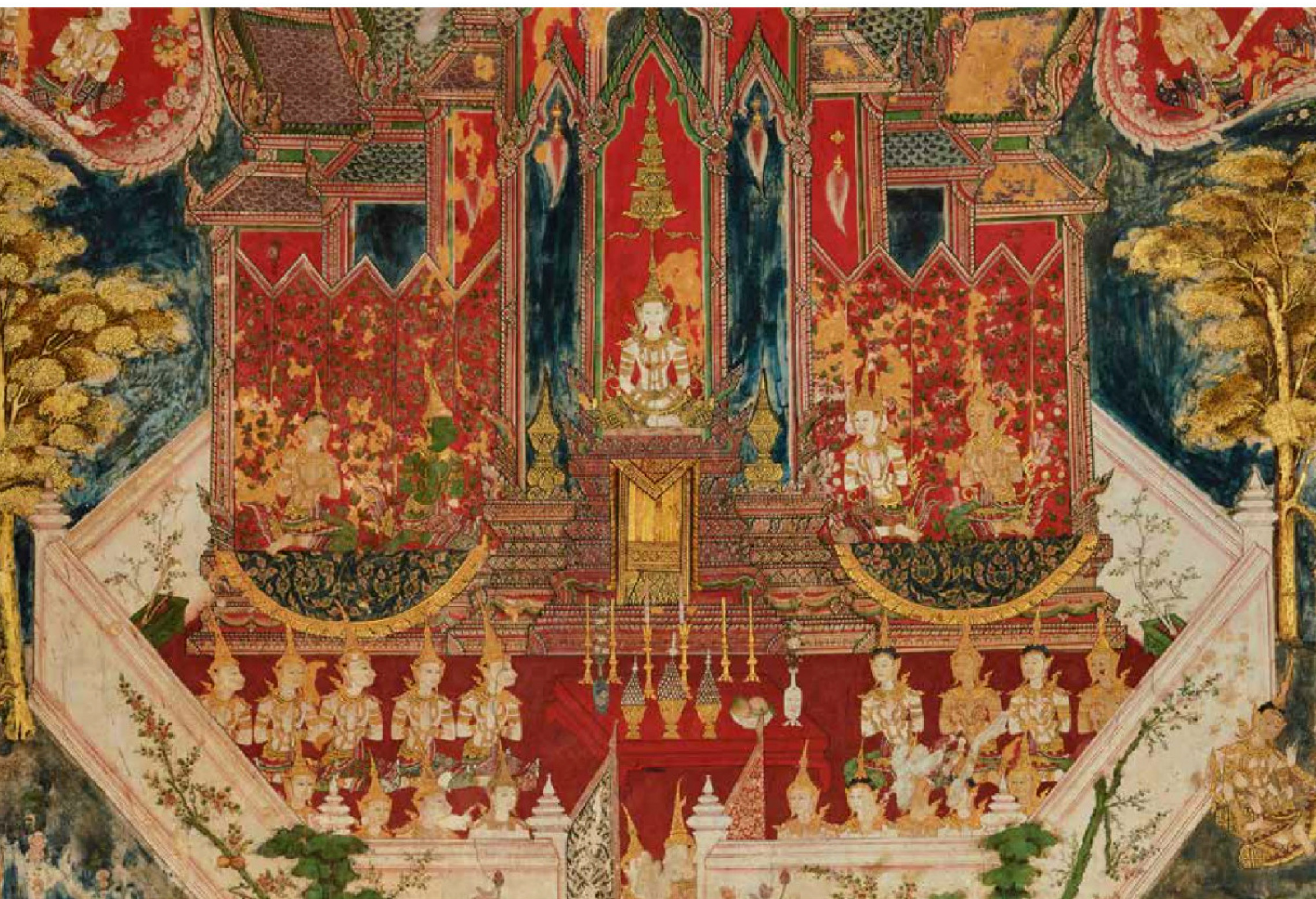
พระชาติที่ ๓ สุวรรณสามชาดก ช่างมักเขียนเล่าเรื่องราวเหตุการณ์ตอนที่พระสุวรรณสาม ต้องศรพระเจ้าปิลักษณ์แห่งกรุงพาราณสีล้มลง และถึงแก่ความตายในท่ามกลางฝูงกวางรายล้อม

สุวรรณสามชาดกนี้ แสดงถึงการบำเพ็ญเมตตาบารมี พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นสุวรรณสามกุมาร ทรงเลี้ยงดูบิดามารดาซึ่งตาบอดอยู่ในป่า เนื่องจากพระสุวรรณสามเป็นผู้มีความเมตตาต่อผู้อื่น จึงมีหมู่เนื้อเดินตามแวดล้อมไปในที่ต่างๆ ต่อมาวันหนึ่งพระเจ้าปิลักษณ์ พระเจ้ากรุงพาราณสี ได้ใช้ธนูยิงด้วยความเข้าพระทัยผิดจนพระสุวรรณสามเสียชีวิต ภายหลังเมื่อพระเจ้าปิลักษณ์ทรงทราบว่ามานพผู้นี้เป็นผู้เลี้ยงดูบิดามารดาที่ตาบอด ทรงสลดพระราชหฤทัย จึงทรงจูงมารดาบิดาของสุวรรณสาม หลังจากนั้นทั้งสองคนจึงได้ตั้งสัจจกิริยา อัญญความดีของสุวรรณสามขอให้พิชของศรหมดไป สุวรรณสามฟื้นคืนสติ และได้ทรงแสดงธรรมให้พระเจ้าปิลักษณ์ว่า ผู้ใดเลี้ยงดูบิดามารดาโดยธรรม แม้เทวดาก็ย่อมรักษาคณผู้นั้น ย่อมมีคนสรรเสริญในโลกนี้ เมื่อเสียชีวิตลงก็ได้ไปเกิดใหม่บนสวรรค์

เรื่องพระสุวรรณสาม
จิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดสุวรรณาราม กรุงเทพมหานคร

เรื่องพระเนมิราช จิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดสุวรรณาราม กรุงเทพมหานคร

พระชาติที่ ๔ เนมิราชชาดก ช่างมักเขียนเล่าเรื่องราวเหตุการณ์ตอนที่พระเนมิราชทรงราชรถชมสวรรค์และนรก พระมาตุลีเป็นสารทรี และทรงแสดงธรรมตามคำกราบทูลของท้าวสักกะให้ทวยเทพดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และเป็นภาพแดนสวรรค์อันรื่นรมย์ต่อเนื่องกับแดนนรกอันน่าสะพรึงกลัว

เนมิราชชาดกนี้ แสดงถึงการบำเพ็ญอธิฐานบารมี คือ ความตั้งใจมั่นคง พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นเนมิราชกุมาร และเสด็จขึ้นครองราชสมบัติสืบต่อจากพระราชบิดา ทรงบำเพ็ญคุณงามความดีจนเป็นที่รักของมหาชน ภายหลังเมื่อทรงชราภาพได้ทรงมอบราชสมบัติให้แก่พระราชโอรส เสด็จออกผนวชเช่นเดียวกับพระราชบิดาของพระองค์ที่เคยบำเพ็ญมา

เรื่องพระมโหสถ จิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดสุวรรณาราม กรุงเทพมหานคร

พระชาติที่ ๕ มโหสถชาดก หรือมโหสถ ช่างมักเขียนเล่าเรื่องราวเหตุการณ์ตอนที่กองทัพของกษัตริย์จุลนีพรหมทัตยกมาล้อมเมืองมิลิลาของพระเจ้าวิเทหราช แต่ด้วยสติปัญญาของพระมโหสถสามารถเอาชนะศึกในครั้งนี้ได้

มโหสถชาดกนี้ แสดงถึงการบำเพ็ญปัญญาบารมี คือความรู้ทั่วถึงในสิ่งที่ควรรู้ พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระมโหสถบัณฑิต ที่ปรึกษาของพระเจ้าวิเทหะแห่งกรุงมิลิลา มโหสถบัณฑิตมีปัญญา ฉลาดเฉลียว สามารถให้คำแนะนำเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ได้อย่างถูกต้องและรอบคอบ เอาชนะที่ปรึกษาคนอื่นๆ ที่ริษยาใส่ความ ด้วยความดีไม่อาฆาตพยาบาท ครั้งหลังได้ใช้อุบายป้องกันพระราชจากอริราชศัตรู อีกทั้งยังสามารถจับราชศัตรูซึ่งเป็นกษัตริย์พระนครอื่นได้อีกด้วย

พระชาติที่ ๖ ญัตติชาดก ช่างมักเขียนเล่าเรื่องราว เหตุการณ์ที่พราหมณ์กำลังจับตัวพระญัตติ ซึ่งเป็นพญานาคผู้ มั่นคงในศีลจึงไม่ยอมทำร้ายพราหมณ์ แต่ยอมเจ็บตัว ภายหลัง จึงได้ไปเกิดในสวรรค์ด้วยผลบุญที่กระทำมา

ญัตติชาดกนี้ แสดงถึงการบำเพ็ญศีลบารมี คือการ รักษาศีล พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพญานาค นามว่า ญัตติ ได้ไปจำศีลอยู่ริมฝั่งแม่น้ำยมุนา ทรงยอมอดทนให้หมองู จับไปทรมานต่างๆ ทั้งๆ ที่สามารถจะทำลายหมองูผู้นั้นได้ ด้วยฤทธิ์ แต่มีความมั่นคงในศีลของตนเอง ในที่สุดจึงได้ อิศราภาพกลับคืนมา

เรื่องพระญัตติ
จิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดสุวรรณาราม กรุงเทพมหานคร

พระชาติที่ ๗ จันทกุมารชาดก ช่างมักเขียนเล่าเรื่องราวเหตุการณ์ที่พระจันทกุมารผู้ซื่อสัตย์ถูกกัณทหาลพราหมณ์บุโรหิตวางแผนฆ่า โดยให้พระเจ้าเอกราชจับบูชายัญและพระอินทร์เสด็จลงมาหักฉัตรทำลายพิธีบูชายัญที่พระเจ้าเอกราชโปรดให้จัดขึ้น แต่ในที่สุดบุโรหิตถูกประชาชนลงทัณฑ์จนถึงแก่ชีวิต

จันทกุมารชาดกนี้ แสดงถึงการบำเพ็ญขันติบารมีคือความอดทน พระโพธิสัตว์สวयพระชาติเป็นจันทกุมาร โอรสของพระเจ้าเอกราช ได้ช่วยให้ประชาชนพ้นจากคดีซึ่งกัณทหาลพราหมณ์ ราชบุโรหิตผู้รับสินบนตัดสินคดีไม่เป็นธรรม จนเป็นที่เลื่อมใสและสรรเสริญของอาณาประชาราษฎร์ ทำให้กัณทหาลพราหมณ์ผูกใจอาฆาตพระราชา कुमार วันหนึ่งพระเจ้าเอกราชทรงพระสุบิน เห็นดาวดิงส์เทวโลก เมื่อตื่นบรรทมทรงใคร่จะทราบหนทางไปสู่เทวโลกจึงตรัสถามกัณทหาลพราหมณ์สบโอกาสที่จะแก้แค้นพระราชา कुमार กัณทหาลพราหมณ์จึงกราบทูลแนะนำให้ตัดพระเศียรพระโอรสพระธิดาบูชายัญเนืองด้วยพระเจ้าเอกราชเป็นคนเขลาจึงมีพระราชโองการให้จับพระราชาโอรส ๔ พระองค์ พระราชธิดา ๔ พระองค์ เพื่อใช้ในการบูชายัญ ตลอดจนพระมเหสี ๔ พระองค์ และคนอื่นๆ เพื่อบูชายัญเช่นกัน แม้ผู้ใดจะทัดทานก็ไม่เป็นผล ท้าวสักกะเทวราช หรือพระอินทร์ต้องทรงขมขู่และอธิบายให้ทรงหายเข้าพระทัยผิดว่าการบูชายัญไม่ใช่หนทางไปสวรรค์ มหาชนจึงรุมฆ่ากัณทหาลพราหมณ์ และเนรเทศพระเจ้าเอกราช แล้วกราบทูลเชิญจันทกุมารขึ้นครองราชย์สืบต่อ

เรื่องจันทกุมาร

จิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดสุวรรณาราม กรุงเทพมหานคร

พระชาติที่ ๘ มหานารทกัสสปชาดก (นารทชาดก) ช่างมักเขียนเล่าเรื่องราวเหตุการณ์พระนารทได้จำแลงกายเป็นฤๅษีเหาะลงมาพบพระเจ้าอังคตราชกษัตริย์แห่งกรุงมิลินา พระนารทหาบสาแหรกเครื่องบริขารทำด้วยทองคำ ภายในสาแหรกบรรจุก้อนทองคำ พระนารทได้แสดงธรรมให้พระเจ้าอังคตราชละจากมิจฉาทิฐิ

มหานารทกัสสปชาดกนี้ แสดงถึงการบำเพ็ญอุเบกขาบารมี คือการวางเฉย พระโพธิสัตว์เป็นพรหมนารทผู้ช่วยเปลื้องให้พระเจ้าอังคตราชผู้มีความเห็นผิดให้ทรงกลับมามีความเห็นชอบดังเดิม ความเห็นผิดคือ มีความเห็นว่าสุขทุกข์เกิดขึ้นเองไม่มีเหตุ คนเราเวียนว่ายตายเกิดจนกระทั่งบริสุทธิ์ได้เอง เรียกว่า สังสารสุทธิ

เรื่องนารทชาดก
จิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดสุวรรณาราม กรุงเทพมหานคร

พระชาติที่ ๙ วิรุฬชาดก ช่างมักเขียนเล่าเรื่องราวเหตุการณ์พระวิรุฬบัณฑิตเกาะหางม้า และตอนปูนณกัณฑ์จับพระวิรุฬบัณฑิตลงเหวเพื่อให้ตาย แต่ในที่สุดปูนณกัณฑ์ยอมแพ้เพราะได้ฟังธรรมจากพระวิรุฬบัณฑิต

วิรุฬชาดกนี้ แสดงถึงการบำเพ็ญสัจจบารมี คือความสัตย์ พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นวิรุฬบัณฑิต เป็นผู้ถวายคำแนะนำประจำราชสำนักของพระเจ้าธัญชัยโกกรัพยะ จนเป็นที่รักของพระราชาและคนทั่วไป ครึ่งหนึ่งปูนณกัณฑ์ได้มาเฝ้าพระเจ้าธัญชัยโกกรัพยะเล่นสกา ถ้าตนเป็นผู้แพ้จะถวายมณีรัตนอันวิเศษ แต่ถ้าหากพระราชาแพ้ ก็จะต้องพระราชทานทุกสิ่งทุกอย่างที่ตนต้องการ เว้นแต่พระกายของพระองค์ ราชสมบัติ และพระมเหสี ในที่สุดพระเจ้าธัญชัยโกกรัพยะเป็นผู้แพ้ ปูนณกัณฑ์จึงทูลขอตัวพระวิรุฬบัณฑิต พระราชาจะไม่พระราชทานก็จะเป็นการเสียสัตย์ และได้ตีค่าวิรุฬบัณฑิตยิ่งกว่าทรัพย์สินเงินทองใดๆ ทรงพยายามหน่วงเหนี่ยวด้วยการทั้งปวง จนในที่สุดให้วิรุฬบัณฑิตเป็นผู้ตัดสินใจ วิรุฬบัณฑิตตัดสินใจให้พระเจ้าธัญชัยโกกรัพยะรักษาสัตย์ จึงไปกับปูนณกัณฑ์ ๆ ต้องการนำหัวใจของวิรุฬบัณฑิตไปแลกกับธิดาพญานาค อันเป็นอุบายของภริยาพญานาคซึ่งใคร่จะได้สดับธรรมของวิรุฬบัณฑิต จึงตกลงกับพญานาคผู้สามีว่า ถ้าปูนณกัณฑ์ต้องการธิดาของตนก็ต้องนำหัวใจของวิรุฬบัณฑิตมาแลกเปลี่ยน ปูนณกัณฑ์จึงพยายามฆ่าวิรุฬบัณฑิตให้เสียชีวิต แต่ไม่สำเร็จ ต่อมาวิรุฬบัณฑิตได้แสดงธรรมจนปูนณกัณฑ์เลื่อมใส และยังได้แสดงธรรมแก่พญานาคอีกด้วย ภายหลังวิรุฬบัณฑิตได้กลับมายังกรุงอินทปัตถ์ ได้มีการเฉลิมฉลองรับขวัญการกลับมาอย่างยิ่งใหญ่

เรื่องวิรุฬบัณฑิต

จิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดสุวรรณาราม กรุงเทพมหานคร

พระชาติที่ ๑๐ เวสสันดรชาดก เป็นพระชาติสุดท้ายที่สำคัญ เรียกว่า “มหาชาติ” มีเนื้อหาทั้งหมด ๑๓ กัณฑ์ ซึ่งจิตรกรรมฝาผนังบางแห่งเขียนพระชาตินี้ ทั้ง ๑๓ กัณฑ์ ซึ่งช่างมักเล่าเรื่องราวดังนี้

ทศพร เหตุการณ์ท้าวสักระ กำลังประทานพรแก่นางผุสดี

หิมพานต์ เหตุการณ์ตอนพระเวสสันดรประทานช้างปัจจัยนาเคนทร์ให้พรหมณ์จากเมืองกลิงคราษฎร์

ทานกัณฑ์ เหตุการณ์ตอนพระเวสสันดร พระนางมัทรี สองกุมารเสด็จออกจากพระนคร และนางผุสดี ทรงกันแสงอาดูรหลังจากทราบว่าพระเจ้าสญชัยให้เนรเทศออกจากพระนคร ก่อนเสด็จออกจากพระนครได้ทรง บริจาคสัตตสดกมหาทานและเหตุการณ์ตอนพระเวสสันดรประทานม้า ราชรถ และเสด็จดำเนินด้วยพระบาทพร้อม พระนางมัทรี ซึ่งทั้งสองกำลังอุ้มพระโอรสและพระธิดา

วนประเวศน์ เหตุการณ์ตอนพระเวสสันดร พระนางมัทรี พร้อมสองกุมาร เสด็จมาถึงเขาวงกต

ชูชก เหตุการณ์ตอนนางพราหมณ์ในหมู่บ้านกำลังตำหนองอมิตดา ภรรยาชูชก และการทะเลาะวิวาท ของพราหมณ์กับภรรยาเพราะนางอมิตดาเป็นต้นเหตุ

จุลพน เหตุการณ์ตอนพระอัจจุตฤณีกำลังสนทนากับชูชกในอาศรม

มหาพน เหตุการณ์ตอนพระอัจจุตฤณีชี้ทางไปเขาวงกตแก่ชูชก และพรรณนาถึงป่าเขา สัตว์ป่า และเส้นทาง ไปเขาวงกตอันคดเคี้ยว

กุมาร เหตุการณ์ตอนพระเวสสันดร ทรงเรียกสองกุมาร กุมารี คือ กัณหา และชาลีที่ซ่อนตัวอยู่ในสระบัว ขึ้นมาเพื่อประทานให้แก่ชูชก

มัทรี เหตุการณ์ตอนเทพยดาจำแลงเป็นราชสีห์ เสือโคร่งและเสือเหลืองนอนขวางมิให้พระนางมัทรี เดินทางไปอาศรมเพื่อจะได้ไปพบลูกทั้งสอง

สักบรรพ เหตุการณ์ตอนท้าวสักระแปลงกายเป็นพราหมณ์มาทูลขอพระนางมัทรี พระเวสสันดรประทาน ให้โดยทรงหลั่งน้ำทักษิโณทก เมื่อประทานให้แล้วพราหมณ์ได้กลายเป็นท้าวสักระและได้คืนพระนางมัทรีแก่ พระเวสสันดร

มหาราช เหตุการณ์ตอนชูชกนำสองกุมารกุมารีไปถวายแก่พระเจ้าสญชัยแห่งกรุงสีพี และขบวนทัพ พระเจ้ากรุงสญชัย พระนางผุสดี พร้อมด้วยกัณหาชาลีเสด็จไปยังเขาวงกต เพื่อรับพระเวสสันดรและพระนางมัทรี กลับพระนคร

ฉกษัตริย์ เหตุการณ์ตอนที่กษัตริย์ทั้ง ๖ พระองค์ได้มาพบกัน ทุกพระองค์สลับที่อาศรม รวมทั้งข้าราชการ บริหารต่างก็สลับทุกคนเช่นเดียวกัน

นครกัณฑ์ เหตุการณ์ขบวนทัพเสด็จกลับเมืองสีพี ชาวประชาต่างปลื้มยินดีกันทั่วหน้า

เวสสันดรชาดกนี้ แสดงถึงการบำเพ็ญทานบารมี คือการบริจาคทาน พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็น พระเวสสันดรผู้ใจดีบริจาคทุกอย่างที่มีคนขอ ครั้งหนึ่งประทานช้างเผือกคู่บ้านคู่เมืองแก่พราหมณ์ชาวกลิงคะ ซึ่ง มาขอช้างไปเพื่อให้หายฝนแล้ง ประชาชนโกรธแค้นเป็นอย่างยิ่ง จึงขอให้เนรเทศ พระราชบิดาจึงจำพระทัยเนรเทศ ซึ่งพระนางมัทรี พร้อมด้วยพระโอรสธิดาได้ตามเสด็จด้วย ต่อมาชูชกได้ไปขอกุมารและกุมารี ก็ประทานอีก ภายหลังพระเจ้าสญชัยพระราชบิดาทรงไถ่กุมารและกุมารีจากชูชก แล้วเสด็จไปรับกลับพระนคร

เรื่องพระเวสสันดร กัณฑ์ทศพร
จิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดสุวรรณาราม กรุงเทพมหานคร